

Врахування особливостей інноваційного розвитку регіонів у регіональній політиці держави

На сьогодні немає сумнівів у тому, що формування інноваційної політики регіонального розвитку має базуватись на теоріях регіональної економіки, оскільки вони дають уявлення про закономірності соціально-економічного розвитку регіонів, процеси регіонального відтворення, змогу виробити запобіжні заходи для повторення деяких негативних економічних явищ, а також можливість прогнозувати розвиток регіонів. У цілому основи теорій регіональної економіки є інтелектуальним науково обґрунтованим інструментом вироблення ефективних рішень та рекомендацій щодо розвитку регіонів, що відповідають вимогам сучасності. При формуванні інноваційної політики розвитку регіонів та виборі основних пріоритетів її реалізації необхідно орієнтуватися на зазначені та інші економічні доктрини та теорії. Адже, вони в кінцевому результаті забезпечуватимуть ефективність інноваційних шляхів для розвитку регіонів та дадуть можливість «обминути» численні етапи у процесі регіонального розвитку. А це в свою чергу є відмінною рисою інноваційної політики розвитку регіонів від інших регіональних політик. Саме тому, важливим завданням є врахування досліджень цього питання вченими в царині інноваційної діяльності та інноваційної політики.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, регіональна політика держави, соціально-економічний розвиток регіонів.

ЖИХОП О.Б.,
БАРАНОВА В.В.,
БУРКУН І.Г.

Учет особенностей инновационного развития регионов в региональной политике государства

На сегодня нет сомнений в том, что формирование инновационной политики регионального развития должно базироваться на теориях региональной экономики, поскольку они дают представление о закономерностях социально-экономического развития регионов, процессах регионального воспроизводства, возможности выработать меры для повторения некоторых негативных экономических явлений, а также возможность прогнозировать развитие регионов. В целом основы теорий региональной экономики являются интеллектуальным научно обоснованным инструментом выработки эффективных решений и рекомендаций по развитию регионов, отвечающих требованиям современности. При формировании инновационной политики развития регионов и выборе основных приоритетов ее реализации необходимо ориентироваться на указанные и другие экономические доктрины и теории. Ведь они в конечном итоге обеспечивают эффективность инновационных путей для развития регионов и дают возможность «обойти» многочисленные этапы в процессе регионального развития. А это в свою очередь, является отличительной чертой инновационной политики развития регионов от других региональных политик. Именно поэтому, важной задачей является учет исследований этого вопроса учеными в области инновационной деятельности и инновационной политики.

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие, инновационная деятельность, региональная политика государства, социально-экономическое развитие регионов.

ЗHYKHOP O.B.,
BARANOVA V.B.,
BURKUN I.G.

Recognition of the peculiarities of innovative development of regions in the regional policy of the state

Today, there is no doubt that the formation of an innovation policy for regional development should be based on theories of the regional economy, as they give an idea of the patterns of socio-

economic development of regions, regional reproduction processes, the ability to develop measures for the recurrence of some negative economic phenomena, development of regions. In general, the foundations of regional economic theories are an intellectual scientifically grounded tool for developing effective solutions and recommendations for the development of regions that meet the requirements of the present. When forming an innovative policy for the development of regions and choosing the main priorities for its implementation, it is necessary to focus on these and other economic doctrines and theories. After all, they ultimately ensure the effectiveness of innovative ways for the development of regions and provide an opportunity to «get around» numerous stages in the process of regional development. And this, in turn, is a distinctive feature of the innovation policy of regional development from other regional politicians. That is why, an important task is to take into account research on this issue by scientists in the field of innovation and innovation policy.

Keywords: innovations, innovative development, innovative activity, regional state policy, social and economic development of regions.

Постановка проблеми. В умовах боротьби за конкурентоспроможність одним із важливих чинників економічного зростання на сьогоднішній день стає інноваційний розвиток регіонів. Джерелом економічного зростання повинні стати інноваційні процеси що об'єднують науку, техніку, економіку, підприємництво й управління в регіонах України. На думку Семів Л.К., інноваційний шлях розвитку пов'язаний з конкурентоспроможністю економіки і передбачає ефективне функціонування науково-технічної, виробничої, фінансової, соціальної, мотиваційної, духовної сфер, природного середовища життєдіяльності людини та важливих суспільних інститутів [5]. Як зазначає Бутко М.П., сучасному регіональному розвитку бракує ефективності використання матеріальних та інтелектуальних ресурсів, рівня прибутковості виробництва, досконалої структури експорту та детінізації економіки [1]. Тому значна увага має приділятися переходу регіонів виключно до інноваційної моделі розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Результати досліджень впливу впровадження інновацій і розвитку інноваційних процесів на розвиток регіонів загалом висвітлено в працях О.М. Алімова, О.І. Амоші, Є.І. Бойка, А.С. Гальчинського, В.М. Геєця, З.В. Герасимчук, С.В. Захаріна, М.А. Козоріз, А.І. Сухорукова, Л.І. Федулової, В.С. Яцкова та інших. Однак, слід зауважити, що питанням виокремлення особливостей інноваційного розвитку регіону приділяється недостатньо уваги і тому це потребує подальших досліджень.

Мета статті – визначення особливостей інноваційного розвитку регіонів України в залежності від регіональної політики держави.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день наявний науково-технічний потенціал

регіонів використовується малоефективно, кількість підприємств, що застосовує інновації, незначна, а конкурентоспроможність вітчизняної промисловості знаходиться на низькому рівні [2]. Також, дослідження вчених показали, що впровадження інновацій суттєво відрізняється в розрізі регіонів, що зумовлює загострення диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів, низьку конкурентоспроможність та інвестиційно-інноваційну активність суб'єктів господарювання. Зазначені фактори визначають необхідність аналізу та створення концепції регіональної інноваційної політики направленої на підвищення частки організацій, що здійснюють розробки та впроваджують інновації, збільшення частки інноваційної продукції у загальному обсязі промислового виробництва та частки високотехнологічних товарів в експорті регіону. Зазначимо, що питання віднесення тих чи інших регіонів України до депресивних, проблемних чи слаборозвинених на сьогодні залишається дискусійним. Пов'язано це з тим, що за останні чотири роки здійснюються реформи в усіх галузях економічного розвитку країни, зокрема, в бюджетній системі та системі освіти. Саме ці складові допомагають здійснювати та впроваджувати інновації в регіонах. Те, що інновації необхідні повсюдно, в тому числі і в організації діяльності, ні в кого не викликає сумніву. Наприклад, в Постанові Кабінету Міністрів від 6 серпня 2014 р. № 385 (редакція від 12 січня 2018 року) «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [4] стверджується, що з огляду на посилення ролі обласних центрів у загальноекономічному розвитку вони і надалі продовжуватимуть значною мірою визначати характер подальшої територіальної диференціації соціально-економічного становища в

країні (динаміка економічного зростання у великих міських агломераціях пришвидшить міграційний рух із сільських населених пунктів та малих міст з обмеженим потенціалом розвитку), протягом тривалого періоду відбувалось формування неефективної системи державного управління регіональним розвитком та непрозорого механізму фінансового забезпечення розвитку регіонів, яке характеризується відсутністю чітко визначеної державної політики у сфері регіонального розвитку, застарілим механізмом взаємовідносин на рівні «держава–регіон» та регіонів між собою, недосконалістю системи територіальної організації влади та проведенням реформування місцевого самоврядування та адміністративно–територіального устрою. Все це небезпідставно наводить на думку, що питання, якими повинні бути інновації в країні, а тим більше в тих чи інших регіонах, залишаються дискусійними по нинішній день. У результаті, крім економічних проблем розвитку зазначених регіонів, на фоні відносно високого рівня середньої заробітної плати порівняно з іншими областями, зросли внутрішньорегіональні диспропорції щодо розвитку інфраструктури, надання послуг населенню у сфері освіти, культури, охорони здоров'я та навколишнього природного середовища та інші. Розвиваються в основному обласні центри, а шахтарські та сільські території занепадають. Наслідком зазначених тенденцій є значне розшарування населення за рівнем доходів, безробіття, соціальне невдоволення мешканців регіонів, створення підґрунтя для проявів сепаратизму. Події, що відбулися з початку 2014 року на території півострова Крим та у південно–східних регіонах України, є наслідком прорахунків та недоліків державної внутрішньої та зовнішньої політики, в тому числі і політики регіонального розвитку. Сказане засвідчує те, що інноваційна діяльність та інноваційна політика повинні знайти належне відображення у регіональній політиці держави. Це відображення повинно мати кількісний, якісний та просторовий аспекти [3]. Якщо уважно придивитися до словосполучення «просторовий потенціал соціально–економічного розвитку регіону», то очевидно, що розуміння змісту цієї складної дефініції пов'язане з трактуванням суті понять «простір», «потенціал», «соціально–економічний розвиток», «регіон».

Під регіональною політикою держави розуміють, зазвичай, сукупність заходів, засобів, ме-

ханізмів, інструментів та взаємоузгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з метою досягнення визначених на певний період цілей розвитку регіонів. Отже, врахування інноваційного розвитку регіонів у регіональній політиці України – це виокремлення таких заходів і дій, які сприятимуть впровадженню інновацій, поширенню інноваційної діяльності у тих чи інших регіонах відповідно до стратегічних завдань їх розвитку. Безумовно, такі заходи і дії повинні забезпечити, насамперед формуванню позитивних кількісних оцінок впливу інновацій на зростання ВВП як в цілому по Україні, так і в розрізі її регіонів. Слід зазначити що інноваційна діяльність здійснюється з метою впровадження досягнень науково–технічного прогресу у виробництво та соціальну сферу, яка включає: випуск та розповсюдження принципово нових видів техніки та технологій, прогресивні міжгалузеві структурні зсування, реалізацію довгострокових науково–технічних програм з великими строками окупності витрат, фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у становищі виробничих потужностей; розробку та впровадження нової, ресурсозабезпечуючої технології, що призначена для поліпшення соціального та екологічного стану.

Отже, заходи, спрямовані на концентрацію ресурсів на певних територіях, слід здійснювати разом із заходами, спрямованими на підвищення ролі «точок зростання» на прилеглих до них територіях, для поширення на більшу територію позитивного впливу таких заходів. За умови обмеженості фінансових ресурсів, які Кабінет Міністрів України може спрямувати на розвиток територій, необхідно визначити пріоритети розподілу ресурсів та сконцентрувати їх на тих заходах та територіях, що можуть забезпечити найвищий результат у найкоротший строк та матимуть довготривалий і комплексний вплив на розвиток не лише даної території, але і сусідніх регіонів [4]. Якщо посилається на статичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність» за 2015 рік [6] в якому стверджується, що упродовж 2015 року наукові та науково–технічні роботи в Україні виконувало 978 організацій, 44,3% з яких відносилися до державного сектору економіки, 40,3% – до підприємницького, 15,4% – вищої освіти. Найбільша кількість організацій (183) була підпоряд-

кована НАН України, МОН України – 115, Національній академії аграрних наук України – 85, Міністерству аграрної політики та продовольства України – 60, Міністерству економічного розвитку і торгівлі України – 40, Міністерству охорони здоров'я України – 35, Національній академії медичних наук – 34, Національній академії педагогічних наук – 13 організацій. У розподілі за галузями наук частка організацій технічних наук порівняно з 2014 р. зменшилась на 2,4 в.п., що при незначних змінах кількості організацій інших галузей (частка організацій гуманітарних наук збільшилась на 0,3 в.п., а суспільних наук та організацій багатогалузевого профілю зменшилась на 0,5 та 0,3 в.п. відповідно) призвело до зменшення загальної кількості організацій на 2,1%.

На нашу думку, держава повинна селективно допомагати регіонам у боротьбі за нові інвестиції (включаючи іноземний капітал), без яких неможливо впроваджувати інновації, а отже регіональна політика має спрямовуватись на забезпечення регіонів відповідними інструментами державної підтримки. Важливо забезпечити державну підтримку для нарощення науково-технічного потенціалу в регіонах України. В результаті можна очікувати формування прибуткової складової інноваційного процесу у вигляді надходжень від продажу технології, самої продукції, «готового» діючого бізнесу й існує в умовах практичної відсутності конкуренції на відповідних ринках. Також, важливо у регіональній політиці України відвести належну увагу для активізації розвитку в регіонах України технопарків, які зможуть інтенсифікувати інноваційну діяльність в їх межах. Незважаючи на значні доробки в теоретичній базі досліджень інноваційних процесів, у даній сфері залишається багато нерозв'язаних проблем. Однією із найактуальніших є формування ефективної державної інноваційної системи, побудова якої повинна враховувати не тільки сучасний адміністративно-територіальний поділ, але й макроекономічне районування. При цьому, необхідно оцінити інноваційний потенціал регіонів України, визначити їх інноваційну сприйнятливість та запропонувати шляхи вдосконалення регіональної інноваційної політики. Необхідно врахувати і те, що в умовах ринкової економіки знання стають основним базовим ресурсом, що забезпечує розвиток країни та її регіонів. При цьому основним фінансовим джерелом розвитку є інвестиції.

Висновки

Проаналізувавши сучасний стан інноваційного розвитку економіки України можна зробити висновок, що найактивнішими учасниками інноваційних процесів на регіональному рівні є представники науково-освітнього комплексу, представники інноваційної інфраструктури, а також місцеві органи влади, які на сьогодні знаходяться в стадії реформування та самостійності забезпечення місцевих бюджетів (за різними напрямками) власними коштами. Отже, головний зміст регіональної політики України має полягати у формуванні у регіонах інноваційної моделі економічного розвитку. Регіональна інноваційна стратегія, в свою чергу, повинна стати потужним інструментом стимулювання для успішного розвитку місцевої економіки, особливо для регіонів, що мають високий інноваційний потенціал.

Список використаних джерел

1. Бутко М.П. Передумови трансформації та механізми регулювання регіональних економік // Економіка і прогнозування. – 2004. – № 2. – С.10.
2. Верхоглядова Н.І. Регіональна інноваційна політика: необхідність та особливості формування (на прикладі Дніпропетровської області) / Н.І. Верхоглядова, І.В. Олініченко // Економіка і регіон. – 2013. – № 3 (30). – С. 22–25.
3. Жихор О.Б. Просторовий потенціал соціально-економічного розвитку регіону та його оцінка в контексті формування і реалізації інноваційної політики / О.Б. Жихор, В.В. Баранова, М.В. Тимченко // Інновації у маркетингу і менеджменті: Монографія / за заг. ред. С.М. Ілляшенка. – Суми: «Папірус», 2013. – С. 122–131.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» (редакція від 12 січня 2018 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
5. Семів Л.К. Регіональна політика: людський вимір: монографія / Л.К. Семів, – Львів: ІРД НАН України, 2004. – С.8.
6. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України» за 2015 рік – К.: Держкомстат України, 2016. – 257 с.

References

1. Bytko, M.P. (2004). *Peredymovu transformacij ta mexanizm regylovannia regionalnux ekonomik* [Prerequisites for transformation and mechanisms for regula-

tion of regional economies]. *Ekonomika i prognozyvannia – Economics and Forecasting*, 2, 10. [in Ukrainian].

2. Verxogliadova, N.I. & Olinichenko, I.V. (2013). Regionalna innovacijna politika: neobxidnist te osoblivity formuvannia (na prukladi Dnipropetrovskoj oblasti) [Regional innovation policy: necessity and peculiarities of formation (on the example of Dnipropetrovsk region)]. *Ekonomika i region – Economy and region*, 3(30), 22–25. [in Ukrainian].

3. Zhykhor, E.B., Baranova, V.V., Timchenko, M.V. (2013). Prostorovuj potencial socialno–ekonomichnogo rozvutky region ta jogo ocinka v konteksti formyvannia i realizacii innovacijnoi politiki [Spatial potential of socio–economic development of the region and its assessment in the context of the formation and implementation of innovation policy]. *Innovacij y marketungy i menedgmenti – Innovation in marketing and management* (pp. 122–131). Sumy. «Papirus» [in Ukrainian].

4. Postanova Kabinety Ministriv Ukrainy (2014). «Pro zatverdennia Dergavnoj strategij regionalnogo rozvutky na period do 2020 roku» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of the State Strategy for Regional Development for the period up to 2020»] zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385–2014–%D0%BF>

5. Semiv, L.K. (2004). Regionalna politika: ludskij vumir [Regional policy: human dimension]. Lviv: IRD NAN Ukrainy [in Ukrainian].

6. Statustuchnuj zbirnik (2015) «Naykova ta innovacijna dijalnist Ukrainy» [Statistical collection «Scientific and innovative activity of Ukraine» for 2015], 2016, 257. [in Ukrainian].

Дані про авторів

Жихор Олена Борисівна,

д.е.н., професор, професор кафедри економіки та маркетингу, Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

e-mail: abyss.olena@gmail.com

Баранова Валерія Вадимівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

e-mail: valeria_baranova@ukr.net

Буркун Ірина Григорівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

e-mail: iburkun@ukr.net

Данные об авторах

Жихор Елена Борисовна,

д.э.н., профессор, профессор кафедры экономики и маркетинга, Национальный аэрокосмический университет им. М.Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт»

e-mail: abyss.olena@gmail.com

Баранова Валерия Вадимовна,

к.э.н., доцент, доцент кафедры туристического бизнеса и страноведения, Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

e-mail: valeria_baranova@ukr.net

Буркун Ирина Григорьевна,

к.э.н., доцент, доцент кафедры экономической теории, Национальный аэрокосмический университет им. М.Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт»

e-mail: iburkun@ukr.net

Data about the author

Olena Zhykhor,

Doctor of Science (Economic), Professor of the Department of Economics and Marketing, N.E. Zhukovsky National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»

e-mail: abyss.olena@gmail.com

Valeria Baranova,

PhD in Economic, Associate Professor of the Department of Tourism Business and Country Studies V.N. Karazin Kharkiv National University

e-mail: valeria_baranova@ukr.net

Irina Burkun,

PhD in Economic, Associate Professor of the Department of Economic Theory, N.E. Zhukovsky National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»

e-mail: iburkun@ukr.net